

PERRY PIERIK

FRATI DE ARME

Românii, germanii
și Frontul de Est

Traducere din limba neerlandeză de Cătălina Oșlobanu
Prefață de Manuel Stănescu

Cuprins

<i>Prefață</i>	5
<i>Introducere</i>	11
Capitolul 1 – <i>România și Germania nazistă din perspectiva geopoliticii celui de-Al Treilea Reich</i>	17
Capitolul 2 – <i>De la regele Carol al II-lea la mareșalul Antonescu</i>	35
Capitolul 3 – <i>Petrolul de la Ploiești</i>	70
Capitolul 4 – <i>Holocaustul românesc</i>	83
Capitolul 5 – <i>Operațiunea Barbarossa</i>	98
Capitolul 6 – <i>Atacul asupra Crimeii</i>	116
Capitolul 7 – <i>Stalingrad – Punct de cotitură</i>	131
Capitolul 8 – <i>Retragerea din capul de pod Kuban</i>	144
Capitolul 9 – <i>Mius și linia Panther–Wotan</i>	157
Capitolul 10 – <i>Între Nipru și Bug</i>	165
Capitolul 11 – <i>Drama de la Sevastopol</i>	172
Capitolul 12 – <i>De la Odessa până la Prut</i>	179
Capitolul 13 – <i>Străpungerea decisivă de la Iași</i>	189

Capitolul 14 – Prăbușirea regimului Antonescu	211
Capitolul 15 – Lupta cu demonii trecutului	240
Note	253
Literatură de specialitate	291
Prescurtări	311
Mulțumiri	313

TITLU	AUTOR
Adolf Hitler. Însemnări intime și politice vol.1	Adolf Hitler, François Delpla
Adolf Hitler. Însemnări intime și politice vol.2	Adolf Hitler, François Delpla
Agent dublu în Războiul Rece. Autobiografia lui Oleg Gordievski	Oleg Gordievski
Alexandru al II-lea. Țarul reformator	Henri Troyat
Amurgul Vechii Europe. Trieste '79, Viena '85, Praga '89	Richard Bassett
Antoniou și Cleopatra. Adevărul din spatele celei mai frumoase povești de dragoste din lumea antică (ediția a II-a)	Diana Preston
Anul 1000. Exploratori, negustori și începutul globalizării	Valerie Hansen
Armata secretă a Israelului. Povestea unității Talpiot	Jason Gewirtz
Bani murdari. Cum fac afaceri cartelurile de droguri	Tom Wainwright
Beria. Mâna dreaptă a lui Stalin	Amy Knight
Biblioteca lui Stalin. Dictatorul și cărțile sale	Geoffrey Roberts
Blocați conturile! Crimă și spălare de bani în Rusia lui Putin	Bill Browder
Capcana lui Tucicide. Mai pot evita Statele Unite și China războiul?	Graham Allison
Călători în al Treilea Reich	Julia Boyd
Călătoria prin Eldorado	Nikolai Vasilievici Sablin
Charles, Camilla și Diana. Dragoste și tragedie în Casa de Windsor	Jean des Cars
CINCI. Povestea victimelor lui Jack Spintecătorul	Hallie Rubenhold
Codul Enigma. Alan Turing și înfrângerea Germaniei naziste	David Boyle
Confesiunile unui fost islamist	Maajid Nawaz
Coreea de Nord. Un stat-gherilă în transformare	Philippe Pons
Coreea de Nord. Viața dincolo de clișee	Daniel Tudor, James Pearson
Coreea de Sud. Povestea unui fenomen economic, politic și cultural	Daniel Tudor
Crimeea și noul imperiu rus (ediția a II-a)	Agnia Grigas
Cupluri tragice ale istoriei	Jean des Cars
Cuptoarele morții. Mărturia unei supraviețuitoare de la Auschwitz	Olga Lengyel
Departa de casă. Memoriile unui copil-soldat	Ishmael Beah
Destin deturnat. O istorie a lumii prin ochii islamului (ediția a II-a)	Tamim Ansary
Diana. Povestea unei prințese spusă de ea însăși	Andrew Morton
Dragă Zari. Povești nespuse ale unor femei din Afganistan	Zarghuna Kargar
Dresda 1945. Furtuna de foc	Sinclair McKay
După căderea Romanovilor. Elita rusă în exil la Paris	Helen Rappaport
După sfârșitul istoriei. Un dialog despre ultimii 30 de ani	Mathilde Fasting (editor), Francis Fukuyama
Familia Borgia. Crime, nepotism, corupție	Christopher Hibbert

programul *Germandoesinrussia*, un program germano-rus de digitalizare a surselor istorice. În plus, a fost folosită și literatura de specialitate, toate aceste surse fiind incluse în bibliografie. Procesul de scriere al cărții mi-a adus o serie de noi prieteni români, care au fost amabili și mi-au răspuns cu răbdare la întrebări. Recunoștința mea față de ei a fost exprimată în cuvintele de mulțumire.

Dr. Perry Pierik
Soesterberg, 2021

Capitolul 1

România și Germania nazistă din perspectiva geopoliticii celui de-Al Treilea Reich

„Războiul ar fi trebuit evitat cu orice preț. Germania ar fi trebuit să primească *Lebensraum* fără luptă, numai că noi n-avem diplomați.”

(Dintr-o conversație a ofițerilor germani interceptată de Oficiul de Servicii Strategice – OS, septembrie 1944)

Südost-Politik, sau politica lui Hitler de cucerire a Sud-Estului, în care a fost inclusă și România, a făcut parte din geopolitica germană, considerată o pseudoștiință a filosofiei de cucerire în anii care au urmat celui de-Al Doilea Război Mondial. Termenii *Heim ins Reich* (o singură graniță pentru toți germanii) și *Lebensraum* au fost văzuți ca un motor spiritual periculos, ce a alimentat setea de cucerire a lui Hitler. Cu toate acestea, geopolitica anilor de după Primul Război Mondial nu a fost un eveniment minor sau obscur. Această știință a făcut furori tocmai din pricina turnurii dezamăgitoare pe care a luat-o sfârșitul războiului, o turnură resimțită în mod dramatic, ca o mare nedreptate (Tratatul de pace de la Versailles, prin care germanii au fost nevoiți să ia asupra lor vina integrală pentru război, actul fiind perceput ca un „dictat”).

Încă de la finele secolului al XIX-lea, acestea au fost primele contribuții în domeniul geopoliticii. Friedrich Ratzel este, în general, considerat unul dintre primii oameni de știință care s-au dedicat disciplinei numite încă, la acea vreme, „geografie politică”. Ideile sale s-au făcut remarcate printr-un puternic caracter social darwinist, plecând de la premisa unei „ascensiuni și [a unui] declin” al civilizațiilor și al imperiilor. La baza acestui raționament stătea nu individul, ci forma de viață politică a omului în interacțiunea sa cu spațiul. Din punct de vedere social, lucrurile se împart în permanență între supraviețuire și dispariție sau, după cum a formulat Karl Haushofer, un important reprezentant al geopoliticii, este vorba despre ceea ce este veșnic „și despre întreg”. Prof. Albrecht Penck, angajat al Institutului de Oceanografie din Berlin, a susținut încă din timpul Primului Război Mondial că acest conflict era o luptă împotriva „germanismului”¹ însuși.

Faptul că lucrurile au mers atât de departe se datorează consecințelor Primului Război Mondial. Conform geopoliticianului elvețian Rudolf Kjellén, decedat în 1922, statul a fost perceput ca o *Lebensform*, ca o formă de viață care trebuia să „supraviețuiască”. Astfel că o țară nu era nici ea ceva „abstract” sau „inert”, ci era formată din *Volksgemeinschaft*, comunități rasiale umane, așadar supusă legilor și influențelor naturii. În *Einführung in die Geopolitik* [„Introducere în geopolitică” – n. red.], lucrarea lor de bază din 1935, dr. Richard Hennig și dr. Leo Körholz susțineau că și statele „se nasc”. Ideea de state nou-născute făcea, firește, referire în mod indirect și la consecințele Tratatului de la Versailles și la alte tratate de pace de după 1918, de pe urma cărora au rezultat noi state. Lista noilor țări a fost una considerabilă și a făcut ideea de „state vii” ceva mai ușor de înțeles, pe măsura ideilor vremii. După 1900, printre aceste țări s-au numărat Albania, Ucraina, Finlanda,

Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia, Islanda și Irlanda; până și Danzig a fost prezentat ca „stat”. La nivel politic, interacțiunea comunităților rasiale a fost monitorizată îndeaproape în acest proces. Dovada faptului că statele nu doar *se nașteau*, ci *se și destrămau* o face Manciuria, cel mai tânăr stat al acelor vremi, stat care a fost înghițit degrabă de Japonia². În plus, oamenii de știință erau de părere că tinerele state, din categoria cărora făceau parte și Germania și România, aveau tendința de a se extinde, și că multe state mai mari, cum erau considerate Olanda și coloniile sale, se mulțumeau cu poziția lor. Unele dintre aceste „vechi state” aveau tendința de a se micșora, „precum bătrânii”. Dar statele se mai și înmulțeau, așa cum a fost cazul celor care au luat ființă din Imperiul Britanic de peste mări. De fapt, astfel s-a întâmplat de multe ori în istorie, încă din vechime, ca în cazul Cartaginei, care s-a desprins cândva de Tir³.

Pentru Karl Haushofer, învățătura desprinsă din perioada 1914–1918 a fost că Germania nu și-a înțeles lecțiile de geopolitică și că aceasta trebuia reeducată. Printre noile idei formulate se numără și lecții specifice pentru Germania ca putere centrală în Europa, o țară tipică, „de trecere”, cu mulți vecini, după cum s-a exprimat prof. Z.R. Dittrich. Situația sa în centrul Europei (un concept controversat în sine – de cine aparținea Germania, de fapt, de Vest sau de Est?) avea consecințe „geopolitice”. Trebuia să se țină cont de numeroase țări învecinate, care s-au înmulțit după 1918. Se vorbea, așadar, despre o „centură a diavolului” formată în jurul Germaniei, în care granița lingvistică și cea teritorială nu coincideau⁴. Potrivit mai multor geopoliticieni însă, „formată” nu era tocmai cuvântul potrivit. Dreptul wilsonian la autodeterminare, care a făcut furori după noiembrie 1918, ar fi fost utilizat pentru a crea un cordon de state în jurul Germaniei. Chiar și un istoric precum olandezul Jan

Romein indică aici influența franceză, fiind vorba despre un *cordon sanitaire* de jur împrejurul Germaniei. În lupta pentru hegemonia Europei, Parisul a încercat astfel să rămână cu un pas înaintea Berlinului, și se vorbea atunci despre „cercul francez”, „blocul francez” sau despre „pseudo-imperiul francez”⁵.

În cadrul acestor premise complexe, tânăra Germanie a trebuit să se transforme într-un *Kernraum*, într-un spațiu central, în așa fel încât puterea să fie dispersată pornind din acest „loc geometric”. Kjellén a accentuat importanța unei căi ferate între Berlin și Bagdad, ceea ce a oferit instant o privire de ansamblu despre cum erau gândite lucrurile.

Viziunea lui Kjellén a fost influențată de lipsa de colonii a Germaniei. Deoarece a luat ființă abia în 1871, aceasta nu a avut un rol maritim și a dispus de mult mai puține colonii decât puteri mici, precum Belgia și Olanda. Germania ajunsese „prea târziu”⁶ la împărțirea teritoriilor lumii și era un *Volk ohne Raum*, un popor fără spațiu, după cum scria Hans Grimm în cartea sa din 1926, care s-a bucurat de popularitate⁷. După calculele prof. Albrecht Penck, afiliat Institutului de Oceanografie din Berlin, germanii trebuiau să se descurce cu a mia parte din suprafața Pământului, în consecință aceștia locuind într-o țară „îngustă și mică”⁸. De aceea s-a îndreptat Germania nazistă către continentul eurasiatic, așa cum a fost acesta definit de sir Halford Mackinder*. Acesta a făcut o distincție între *heartland* [zona principală a Eurasiei, între fluviile Volga și Yangtze – n. red.] și *The World Island* [Insula lumii, teritoriu mai larg, format din Europa, Asia și Africa – n. red.]. Germanii considerau că exista un *Kontinentalblok Europa* (Blocul continental Europa), cu un *Kernraum Europa*

* Sir Halford Mackinder a fost geograf și politician britanic, considerat unul dintre întemeietorii geopoliticii și geostrategiei. A trăit între anii 1861–1947 (n. red.).

(Spațiul central-european). Prin *Weltinsel*, sau „Insula lumii”, germanii se refereau îndeobște la America de Nord și de Sud. Înfăptuirea unui *Lebensraum* pentru *Kontinentalblok Europa*, de al cărui spațiu economic extins trebuia să se ocupe Germania, a fost pe agenda politică externă a lui Hitler. Această viziune era una definitorie, deoarece menținerea statu-quo-ului nu a fost o opțiune și avea să însemne declinul Germaniei naziste. Politica *Lebensraum* care a dus la acest declin și din care făcea parte regiunea de sud-est a Europei, implicit România, a cunoscut numeroase fațete. A făcut parte din *Raumpolitik* („politica spațiului”) ca răspuns la lipsa coloniilor germane, în care *Auslandsdeutschtum* („etnicii germani de dincolo de granițe”) au avut un rol important.

Românii de etnie germană, făcând parte dintre așa-numiții *Volksdeutschen*, au jucat un rol însemnat. La 6 octombrie 1939, sub influența victoriei din Polonia, Hitler deja vorbise despre „importanta sarcină” a reorânduirii „legăturilor etnice”, ceea ce în practică a provocat o relocare a naționalităților în cadrul unui program de deportări și repopulări. Poate că aici ar fi bine de subliniat faptul că aceste decizii au fost luate fără a se ține seama de părerea acestor cetățeni de etnie germană, așa cum s-a procedat când aceștia s-au văzut obligați să intre în serviciul militar german.

În teritoriile ocupate ale Poloniei, care fuseseră alipite celui de-Al Treilea Reich ca *Reichsgau* („subdiviziuni administrative”), au fost colonizați etnici germani din România. La 15 noiembrie 1940, aproape 300 000 de polonezi din zonele respective fuseseră deja deportați în 303 trenuri pentru a le face loc etnicilor germani. Până în octombrie 1942 aveau să fie strămutați 81 089, 75 533, 12 581, respectiv 32 366 de etnici germani din regiunile Basarabia, nordul Bucovinei, sudul Bucovinei, Dobrogea și centrul României. Interesele lor au fost reprezentate de *Volksdeutsche*

Mittelstelle – VoMi (Centrul de coordonare pentru etnicii germani) –, sub conducerea generalului *SS-Obergruppenführer* Werner Lorenz și a *SS-Oberführer*-ului dr. Helmuth Behrens, mâna lui dreaptă. Pe teren, acesta i-a numit responsabili cu aducerea [în Reich a] etnicilor germani pe anumiți ofițeri, precum *SS-Oberführer*-ul Hoffmeyer, *SS-Oberführer*-ul Siekmeier și mica lor armată de 600 de persoane. Pentru *Reichsführer*-ul SS*, acesta a fost un vârf de lance important al strategiei sale. Încă din 9 octombrie 1939, acesta a fost desemnat comisar al Reichului pentru consolidarea națiunii germane.

Himmler avea o idee romanțată în minte, făcând comparație cu „misiunea spre est” a țăranilor saxoni din Evul Mediu. Se vorbea acum din nou despre *Wehrbauern*, un soi de țăranisoldați care trebuiau să apere „germanismul” în noile teritorii ocupate. Generalul Artur Phleps**, responsabil – în anul 1944 – pentru retragerea spre vest (în direcția Budapesta) a etnicilor germani rămași în urmă din cauza avansului sovietic, era de părere – în 1940 – că cetățenii români de etnie germană formau o „sursă dinamică de energie”. Prin intermediul lor ar fi fost posibilă o dominație a *Südostrum*, așa-numita regiune de sud-est, și o încercuire a spațiului maghiar, care le făcea concurență. Phleps a întrevăzut în asta o oportunitate pentru germani, în special în „direcția sud-estică”, făcând aici referire la Ucraina, Bosfor și Dardanele⁹.

* Comandant al Organizației SS. Între 1934 și 1945, această funcție a fost deținută de Heinrich Himmler (n. red.).

** Artur Martin Phleps (1881–1944) a fost ofițer de origine săsească, participant în cadrul armatei imperiale austro-ungare la Primul Război Mondial. În 1919 a fost integrat în armata română, devenind ulterior comandant al trupelor de vânători de munte, fiind unul dintre cei care s-au ocupat de dezvoltarea și eficientizarea acestor unități. A părăsit armata română în 1941 și s-a înrolat în trupele *Waffen-SS*. A fost capturat de armata sovietică în 1944 și ucis în apropiere de Arad (n. red.).

Planurile germanilor au mers, într-adevăr, mult mai departe de „germanii basarabeni” și alți *Volksdeutschen* din zona României. Aceștia sperau să includă degrabă în politica etnică și germanii din Uniunea Sovietică, și plănuiau, de asemenea, să ducă o parte din germanii basarabeni în URSS, pentru a putea înainta astfel înspre est. Ar fi fost vorba de 3 000 de familii, dar „noile pământuri trebuiau obținute [întâi] cu sabia”¹⁰.

La 22 octombrie 1940, Hoffmeyer a anunțat Berlinul că ultimul convoi de *Volksdeutschen* trecuse Prutul. Ultimele trenuri din nordul Bucovinei au pornit spre Cracovia la 17 noiembrie ale aceluși an. De altfel, Hoffmeyer n-a fost doar un funcționar „pasiv” în slujba lui Himmler. Acesta s-a implicat în execuția evreilor din Transnistria alături de unitățile de lucru formate din prizonieri ai lagărelor de exterminare – *Sonderkommando R* (Rusia) –, unități care au continuat să vâneze bolșevicii în zonă, dar au combătut și renașterea religioasă în Ucraina, inclusiv a catolicismului. Cea din urmă a fost de cele mai multe ori sarcina etnicilor germani, care – făcând abstracție de lucrurile la care Himmler visa cu ochii deschiși – au avut și o voință proprie. *Sonderkommando* a căzut sub jurisdicția șefilor superiori ai SS și ai poliției, care se ocupau de „Rusia-Sud”¹¹. Execuțiile evreilor efectuate de *Sonderkommando R* au fost autorizate de Berlin în ianuarie 1942. Deși raportările a numeroase *Einsatzgruppenkommandos* (așa-numitele „grupuri de intervenție”) încă mai există, nu este și cazul raportărilor celor din *Sonderkommando R*. Se crede că acestea au fost distruse la sfârșitul războiului.

Într-un discurs din data de 22 octombrie 1940 pentru Grupul Național al Partidului Nazist (NSDAP) din Madrid, poziția lui Himmler cu privire la viitor a fost una foarte clară. Acesta a vorbit despre „reunificarea” etniei germane prin Legile rasiale de

la Nürnberg. Prin câștigarea războiului (cu polonezii), au fost „eliberate noi ogoare”. Ce-i drept, Germania a fost nevoită să primească 8 milioane de „compatrioți” (prin anexarea teritoriilor poloneze), dar aceștia aveau să fie ținuți departe unii de ceilalți printr-o separare evidentă. În practică, acest lucru însemna transformarea Poloniei în *Generalgouvernement* (Guvernământ general – stat-marionetă polonez), acolo unde erau strânse laolaltă toate etniile diferite, mai cu seamă evreii. În „Guvernământul general”, aceștia din urmă aveau să fie ținuți din nou în ghetouri, ei fiind, după cum sublinia Himmler, cu toții, evrei din Marele Reich German. Pentru repopularea noilor teritorii fuseseră aduși 250 000 de etnici germani din Basarabia, sudul Bucovinei și Dobrogea. După părerea *Reichsführer*-ului SS, această „transplantare” (*verpflanzt*, după cum o numește Himmler) avea să atragă după sine „schimbări revoluționare”. Solul avea să fie îmbogățit, pentru ca ogoarele să devină roditoare, iar pământul avea să fie complet reamenajat. Dintr-o stepă bătută de vânturi avea să se transforme într-un teritoriu cultural, ceea ce urma să ducă la creșterea imperiului în direcția Răsăritului: „Nu vor mai exista colonii [...], doar spații economice.”¹²

Într-adevăr, pe măsură ce înaintau în Uniunea Sovietică, trupele germane au intrat în contact cu o parte din comunitatea ruso-germană, care fusese parțial deportată spre est de către Stalin. Diferitele autorități naziste au început imediat să se amestece în chestiunile care îi priveau pe aceștia, astfel că și ei au devenit niște marionete ale politicii internaționale. În cele din urmă, cea care a avut influența cea mai mare a fost unitatea de muncă forțată *Sonderkommando R*. Era dificil de ajuns la o adevărată „politică”, deoarece etnicii germani trăiau dispersați pe o suprafață vastă, o parte dintre ei locuind în sfera de influență românească, iar ceilalți, în zona ocupată de Wehrmacht¹³.

Între timp, comunitatea de etnici germani din România a devenit mai strâns legată de Germania. *Volksgruppenführer*, sau liderul etnicilor germani, era Andreas Schmidt*, ajuns în această funcție la numai 30 de ani și fără vreo educație remarcabilă, lucru pe care nu l-a realizat prin forțe proprii. Acesta avea conexiuni cu Gottlob Berger la Berlin, șeful *SS-Hauptamt*, care îi era totodată socru și care l-a propulsat mai apoi în politica românească. Berger susținea că etnicii germani trebuiau să opereze în conformitate cu *Reichsführer*-ul SS Heinrich Himmler. Schmidt a avansat rapid în rândurile apropiaților SS, la nunta sa în 1943 fiind prezent *Reichsführer*-ul SS, care îl considera una dintre figurile cele mai de încredere din spațiul politic românesc.

Doar o parte dintre etnicii germani îl percepeau pe Schmidt ca pe reprezentantul lor, dar nu a existat o forță reală care să i se opună acestuia¹⁴.

În plus, mai exista și factorul militar. Din cauza Blitzkriegului, Hitler avea la dispoziție armata pentru a-și pune în practică politicile. Toate campaniile până la cea din URSS au fost încheiate în șase săptămâni, o realizare nemaiîntâlnită. La nevoie se formau coaliții, însă Hitler era atât de convins de victoria Germaniei, încât pentru el acestea nu contau. Pe măsură ce evoluția războiului s-a înrăutățit pentru Germania, s-a apelat din ce în ce mai mult la români.

Condițiile economice de bază pentru susținerea Blitzkriegului fuseseră stabilite în economia planificată germană, mai ales în așa-numitul *Vierjahresplan*, planul de patru ani care a pregătit Germania nazistă pentru război, accentul fiind pus pe

* Andreas Schmidt (1912–1948) a fost politician sas, membru al SS, care a condus Grupul Etnic German din România. A fost cel care s-a ocupat de recrutarea bărbaților de origine germană din România pentru Waffen-SS (n. red.).

fabricarea sintetică a materiilor prime de care țara ducea lipsă. Prin câmpurile de la Ploiești și printr-o serie de companii petroliere, Bucureștiul era deosebit de important pentru Berlin în ceea ce privește livrările de petrol. Pe plan internațional, poziția ocupată de România în industria petrolului era în vremurile acelea cu totul alta decât cea din zilele noastre. În anii '30, aceasta era la același nivel cu Persia (Iranul), de exemplu¹⁵. Începând cu sfârșitul anilor '30, influența germană asupra industriei petroliere românești s-a intensificat. Alături de Uniunea Sovietică, România era cel mai important furnizor de petrol al Germaniei naziste. Prin atacul asupra Uniunii Sovietice, importanța României a sporit. O parte din elita militară avertizase, încă dinainte de 1933, cu privire la un posibil conflict cu sovieticii. Însă, pentru Germania, o bună relație cu Moscova era, de fapt, indispensabilă. În afara pericolului unui război pe două fronturi, generalul Hans von Seeckt* a atras atenția și cu privire la o ideologizare a relației cu Uniunea Sovietică¹⁶. Acest sfat înțelept a fost ignorat, dar poziția Germaniei în România a fost în schimb consolidată. Multe interese străine din industria petrolieră română au fost cumpărate de Germania¹⁷.

Țărănimea era conștientă de poziția sa în ansamblu și era puternic încărcată ideologic. Oamenii aspirau la autarhie în acea zonă, iar România, ca furnizoare de alimente, a jucat un rol semnificativ în acest proces. În cartea sa, *Das Agrarpolitische Weltbild* [„Viziunea globală a politicii agrare” – n. red.], Heinz Haushofer, fiul lui Karl Haushofer, trata acest aspect pe larg. În esență, problema Berlinului era faptul că Germania abia dacă își asigura nevoile, în proporție de 83%, din propria producție de alimente¹⁸.

* Generalul Hans von Seeckt (1866-1936) a fost șeful Marelui Stat-Major german în anii 1920-1926, perioadă în care a favorizat normalizarea relațiilor cu Uniunea Sovietică, drept măsură de a contrabalansa încercuirea politică și militară a Germaniei, realizată prin Tratatul de la Versailles (n. red.).

Inclusiv din punct de vedere al infrastructurii existau tot soiul de aspirații. Am amintit deja de calea ferată pe linia Berlin-Bagdad, iar Hitler visa, într-adevăr, la trenuri de mare viteză și foarte late, în care *Herrenmenschen*, cei care aparțineau rasei superioare, să se poată deplasa în „Blocul continental”. În plus, asigurarea controlului navigației pe Dunăre juca un rol extrem de important, mai ales pentru materia primă. Marea Neagră era, de asemenea, integrată în conceptul geopoliticii germane, Berlinul încercând să sporească interesul german în aceste sectoare strategice printr-o serie de reprezentanți speciali. Pe Dunăre, transportul mergea spre interiorul continentului din acel *Kernraum*, iar pe Marea Neagră avea să fie aprovizionat mai ales frontul dinspre Răsărit.

De partea cealaltă, Uniunea Sovietică și ideologia comunistă au operat în mod clar ultranaționalist și au urmărit să se extindă la nivel mondial. Din Moscova au existat patru direcții de expansiune: programul Mării Mediterane, orientat către Crimeea, Marea Neagră și Dardanele; programul Atlanticului, orientat către vest, cu războiul ruso-polonez [din 1919-1921] ca punct culminant provizoriu; programul asiatic, prin care se dorea avansarea în direcția Oceanului Pacific; și programul indian, prin care sovieticii au răzbit în direcția sudică prin Transcaucazia¹⁹.

Această dorință de expansiune a popoarelor slave și a Moscovei, acest *Bewegungslust*, a fost privit cu oarecare admirație de către geopoliticienii germani. Nu le mergea deloc rău, ghidându-se după instinctul lor migrator, care a „adus comunismul spre vest sub amenințarea baionetei”²⁰. În acest sens, se vorbea și despre „prădătorii nomazi”²¹, care pentru Germania reprezentau o mare provocare. Pe scurt, pe baza ideilor lui Kjellén, Mackinder și Haushofer s-a ajuns la concluzia că, în cele din

urmă, bătălia finală pentru „Blocul continental” se va da între Germania și Rusia (Uniunea Sovietică), iar majoritatea intelectualilor plecau de la premisa că Rusia avea cei mai mulți ași.

Pe de altă parte, datorită circumstanțelor geopolitice, Germania a fost „silită” să acționeze ofensiv. Haushofer era de părere că „mai mult spațiu pare să păstreze viața”²². Factorii specifici menționați mai sus au jucat aici un rol important: *Auslandsdeutschtum* (comunitățile germane din afara granițelor), politica resurselor, viziunea asupra lumii agrare, producția de alimente și evoluția pe plan militar. Inițial, în timpul viitorului război de coaliție cu România împotriva Uniunii Sovietice, prin intermediul mareșalului Antonescu a existat un sprijin entuziast pentru această operație, în care Bucureștiul și-a impus, de fapt, mai mult sau mai puțin singur prezența. Hitler a fost puțin reticent, date fiind cunoscutele probleme ale conflictelor de coaliție, în care se suprapun structuri de comandă și în care ulterior pot apărea revendicări (teritoriale). Se mai adaugă și faptul că partenerii din coaliție nu aveau încredere unii în alții, în special animozitățile dintre Budapesta și București fiind foarte mari.

Din punct de vedere ideologic, atât Antonescu, cât și Garda de Fier aveau afinități cu Berlinul. În linii mari, mișcarea legionară se potrivea mai bine cu național-socialismul, motiv pentru care atât *Reichsführer*-ul SS, cât și subordonații săi au căutat să aibă o legătură strânsă cu Garda de Fier, oferindu-i protecție atunci când s-a aflat în pericol, la scurtă vreme după preluarea puterii de către generalul Antonescu. Cu toate că era un antisemit înfocat, Antonescu a urmat o direcție naționalistă ceva mai pragmatică, motiv pentru care a putut conta pe sprijinul structurilor de partid germane. Din pricina acestei duble susțineri, s-a ajuns frecvent la tensiuni și în interiorul taberei germane.

Dacă pericolul sovietic a fost amenințător în România interbelică, el s-a accentuat în vara anului 1940, când a avut loc Săptămâna Roșie (invazia sovietică în Basarabia și nordul Bucovinei). Mai târziu însă, omonimul lui Antonescu și mâna sa dreaptă, Mihai Antonescu*, s-a dat de gol în două discursuri cu privire la ambițiile românești. La 17 iunie, înainte de Operațiunea Barbarossa, acesta a anunțat că era timpul ca România să-și mute granița spre est, referindu-se la râul Bug. România trebuia să-și revendice „teritoriul istoric” și trebuia să meargă până în pânzele albe în „lupta împotriva poporului slav”²³.

*

În încheiere – „chestiunea evreiască”. Aceasta a avut, de asemenea, parte de componenta sa geopolitică. Poate că unii teoreticieni importanți ai geopoliticii nu au fost neapărat într-atât de antisemiți, însă aspecte precum mitul cuțitului înfipt în spate (în care motivul înfrângerii germane din 1918 era căutat în afara propriei culpabilități, aruncând vina în special pe comuniști, evrei și socialiști) au fost adânc înrădăcinate. Până și cineva precum Friedrich Ebert**, politician al Republicii de la Weimar, credea în acest mit. Consecința a fost că, în urma lecțiilor sângeroase din 1914–1918, nu prea s-a văzut vreo urmă de autorefecție. În „gândirea [militaristă] a rasei germane”, relațiile internaționale, din ce în ce mai tensionate, au

* Mihai Antonescu (1904–1946), jurist și om politic. A fost principalul colaborator al lui Ion Antonescu și a deținut portofoliile de ministru al propagandei și de ministru de externe, fiind și viceprim-ministru. Arestat la 23 august, a fost judecat, condamnat și executat la 1 iunie 1946, alături de Ion Antonescu, Gheorghe Alexianu și Constantin Z. Vasiliu (n. red.).

** Om politic german, Friedrich Ebert (1871–1925) a fost președinte al Partidului Social-Democrat și primul președinte al Germaniei, din 1919 până la moartea sa, în 1925 (n. red.).

LIBRIS We know BOOKS
 fost privite tot mai mult în acești termeni, în care între iudaism și bolșevism a fost pus semnul egal și în care membrii familiei țarilor care conduseseră cândva Rusia au fost declarați „arieni”. S-a consolidat astfel revendicarea unei „Rusii europene”, ce fusese „furată” de evrei și panslavism.

Ecourile s-au resimțit și în România, unde antisemitismul deja prinsese rădăcini creștin-ortodoxe de ceva vreme. Pe fondul liniei de gândire din România Mare, acesta a cunoscut o creștere intensă în secolul XX. Odată cu Garda de Fier, antisemitismul a luat proporții mistice. La finele anilor '20 și începutul anilor '30, Codreanu mergea călare din sat în sat, îmbrăcat în verde, cu o cruce albă la gât, pentru a ține prelegeri pe la biserici, îndreptate împotriva evreilor și în favoarea României Mari, afirmând că el nu venea cu „promisiuni electorale”, că „prea puțin îi pasă lui de ele”, acestea fiind vorbele politicianilor pe care el îi disprețuia. Codreanu era ceea ce germanii numeau *Tatmensch*, „om al faptelor”. Pentru el primau faptele, loialitatea și încrederea în propriile calități, care trebuiau folosite într-o manieră nouă și mai măreață. Codreanu se exprima în termenii lui Erich Obst cu privire la „făurirea unei noi lumi” și la „omul nou”. Tinerii îi urmau exemplul și formau grupuri pentru a merge prin țară, călare și cântând, în timp ce populația îi întâmpina la marginea drumului cu lumânări aprinse. „Avem înfățișarea unor cruciați, care luptă în numele crucii pentru eliberarea României de sub evreimea fără de Dumnezeu”, spunea acesta într-una din călătoriile sale prin Basarabia. Antipatia lui față de comunism era la fel de mare precum cea față de iudaism. „Când spun «comunist», vreau de fapt să spun «evreu»”, era o vorbă de-a lui²⁴.

România luptase pentru locul ei sub soare de partea aliaților, motiv pentru care participarea la Primul Război Mondial din

1916 trebuie văzută în această lumină. Iredentismul românesc a dus la o relație mai mult decât tensionată cu țările vecine. De fapt, românii nu aveau niciun prieten în regiune, astfel că prin intermediul politicii și al operațiilor militare s-a încercat întărirea propriei poziții. Deși participarea din 1916 de partea Antantei părea oportună, o reacție militară germană rapidă a pus imediat capăt ambițiilor românești. Abia prăbușirea celor trei monarhii – Rusia, Austro-Ungaria și Germania – în 1917 și în 1918 a adus o turnură neașteptată.

Înfăptuirea României Mari avea să fie ulterior anihilată de diplomația tunurilor, promovată de Molotov, care a dus, pe neașteptate pentru România, la pierderea Basarabiei și a nordului Bucovinei în Săptămâna Roșie din iunie 1940. Un an mai târziu, România a implementat, asemenea Germaniei naziste, propria politică etnică, întărită de viziunea mistico-naționalistă asupra lumii, pe care o avea Garda de Fier a lui Corneliu Zelea Codreanu. Acest lucru a creat condițiile propice masacrelor, care au început cu pogromuri sângeroase în orașul Iași, același oraș în care, în 1944, românii și nemții au suferit o înfrângere cruntă în fața Armatei Roșii.

Europa și întreaga lume au fost în slujba „forțelor care puneau lumea în mișcare”, alimentate de „tensiuni insuportabile”, după cum au fost descrise de geopoliticieni²⁵. Acel *Raumschicksal* („destin teritorial”) putea fi năruit²⁶. Consecința a fost o direcție deterministă, caracterizată printr-un pesimism cultural periculos, în care lupta era mai presus de orice²⁷. „Trăsăturile proprii” erau mai presus decât cele ale „corpului străin”, iar „omul german” (arian) era mai presus decât „omul slav”. „Spațiul central” era mai presus de „Insula lumii”, iar în interiorul „Spațiului central”, Germania era mai presus decât Rusia. Germanul era mai presus decât evreul, naționalismul, mai presus decât internaționalismul,

iar „etnicul german”, mai presus decât țara sa adoptivă. În cartea sa, *Weltpolitik von Heute* [„Politica mondială de astăzi” – n. red.], în consens cu Kjellén, Haushofer le-a numit „reguli de conduită ale statului biologic”. Comunitatea germană era dispersată pe teritoriul a 18 țări, ceea ce era perceput ca fiind problematic deoarece, în general, etnicii germani din afara Germaniei erau asupriți de populațiile majoritare ale țărilor în care locuiau²⁸. O accepțiune generală era faptul că aceștia „se nășteau în etnicitatea lor”, deci, asimilarea de către majoritari nu trebuia permisă. Acest fapt a aruncat lumea într-o schismă puternică, iar consecința a fost războiul.

Uniunea Sovietică a fost obiectivul suprem al lui Hitler, un obiectiv cu posibilități extraordinare din punct de vedere geopolitic. Erich Obst a numit-o „spațiul predestinat” al Rusiei, unică prin faptul că extinderea sa spre vest și spre est a avut drept consecință o contopire a coloniilor cu țara-mamă (spațiul central al Rusiei). Prin comparație, după cum susținea Obst, în timp ce în Rusia se produsese „misiunea civilizatoare” pe ruta eurasiatică, Imperiul Britanic era fărâmițat. În Rusia, un lanț muntos precum cel al Uralilor sau o cale de navigație precum Volga nu reprezentau o graniță. În cazul Rusiei era vorba despre colonii continentale „unice în lume”²⁹.

Românii au fost de acord cu acest lucru în măsura în care ei încă mai aveau revendicări istorice înspre Răsărit. Puțini români au fost cei care au protestat la ocuparea Odessei și intrarea în Transnistria. Cu toate că interesul românilor nu s-a întins mai mult spre est, campania împotriva Uniunii Sovietice nu a cunoscut limite, România fiind târâtă în scenariul „totul sau nimic”.

Planurile Germaniei cu privire la cuceririle spre est au fost concentrate în jurul câtorva concepte precum *Heim ins Reich* („înapoi acasă în Reich”), *Lebensraum* („spațiul vital”) și *Ostraum* („spațiul estic”), la care adesea se făcea referire în termeni generali.

În spatele acestor concepte se ascundea o ideologie expansivă ce viza distrugerea structurilor sociale existente în regiunile estice care trebuiau cucerite (la est de Germania). Aceste planuri au fost formulate în *Generalplan Ost*, „Planul general pentru Est”, al cărui artizan principal și expert agricol a fost Konrad Meyer. „Planul general pentru Est” suna mai nevinovat decât s-a dovedit a fi în realitate. Nu degeaba Meyer a fost numit șeful Biroului Principal pentru Planificare al Comisariatul Reichului pentru consolidarea naționalității germane de către *Reichsführer*-ul SS Heinrich Himmler. Numele celei din urmă instanțe deja ne aduce mai aproape de miezul problemei. „Planul general pentru Est” a fost un program bazat pe „evacuarea” și „relocarea” la scară foarte mare a persoanelor din Europa de Est, cu precădere a celor din Uniunea Sovietică. În cadrul acestui plan, slavii și evreii au fost în mod nemilos sacrificați pentru spațiul care avea să fie construit pentru „coloniștii” germani [acei *Wehrbauern*/țărani-soldați menționați mai sus – n. red.] obligați să se stabilească în est, în „sate principale”, „fortificații” și „ferme fortificate”.

În cadrul acestei strategii de strămutare, numită *Umwolkung-Strategie* în limba germană, aproximativ 50% dintre polonezi au fost izgoniți, iar zeci de milioane de ruși trebuiau să „dispară”. Teritoriile poloneze de la graniță au fost anexate de Germania (*Altreich*, sau „Vechiul imperiu”) și au fost construite zone de legătură est-vest prin care s-au stabilit punți între *Altreich* și regiunile nou-cucerite unde urmau să se stabilească germanii. Noile zone – pe care Konrad Meyer le-a numit *Grenzkreise* („comitate de graniță”) – au apărut în mare parte de-a lungul liniei Kaunas–Białystok–Lublin–Zamość–Liov. Procente uriașe din populația Ucrainei și din cea a Bielorusiei au fost deportate aici.

Acest lucru a transformat conflictul dintre Germania nazistă și Uniunea Sovietică într-unul care nu s-a rezumat la a fi